

«Pussibilitar quai che fa basegns»

Rudolf Friedrich davart l'avegnir dal pajais

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Gist avant Nadal ha Rudolf Friedrich, cusseglier federal da 1982 a 1984, publicità patratgs geopolitics davart la Svizra a l'entschatta dal 21avel tschientaner. Anc oz merita lez giurist ed um da stadi da Winterthur ch'ins fetschia endament sias activitads en ils onns otganta dal secul passà. El s'ha engaschà cun success per la protecziun da la Greina e dals lais da l'Engiadin'ota, sco era per in dretg matrimonial fundà sin l'egualitad ed il partenadi; tgi sa regorda anc che noss Cudesch da dretg civil, enfin a 1987, definiva l'um «il chau da la famiglia»? La davosa publicaziun da Friedrich, ina contribuziun da dudesch paginas ad in cudesch davart la Svizra en il mund*, tracta problems politics, economics e militars dal pajais amez l'Uniun europeana (UE) dals 25. commembers. I suanda ina traducziun dals titels intermediars e dals tocs essenzials da lez essai.**

«La via bilaterala na satisfà betg»

L'emprim tira l'autur endament quai ch'el numna «ina decisiun fallada e fatala»: «En la votaziun memorabla dals 6 da december 1992 han ins refusà l'adesiun al Spazi economic european (SEE) (...). Fitg svelt èsi vegnì cler ch'ins stoppia chattar ina schliaziun remplazzanta, en vista da las stretgas relaziuns economicas cun l'UE (...). I vanzava mo pli la via da tractativas bilaterals; lezza è dentant sa mussada sco ordvart crappusa, uschè ch'ins ha duvrà bunamain diesch onns per cuntanscher resultats definitivs (...). I constat ch'ins n'ha tuttina betg schlià tuttas dumondas avertas, mabain be pliras. Ins n'ha per exempel betg liberalisà tuttafatg ils servetschs, schebain ch'els èn fitg relevants per nossa economia. Grevs èn plinavant ils dischavantatgs politics colliads cun ils patgs bilaterals. La Svizra po mo pli surpigliar il dretg relativ da l'UE (...) senza pudair cooperar insaco a sia elavuraziun. Quai vegn idealisà cun il num da 'realisaziun posteriura autonoma', ma n'è tuttina betg autonom. Nus essan dependents da bunas relaziuns cun l'UE e stuain pia ans suttaimetter. Uschia vegnina dascus trabants da l'UE, pelvair ina situaziun indegna! (...) Plinavant èn ils patgs bilaterals statics; i na resguardan betg las innovaziuns, entant che l'UE progredescha e sa sviluppa. Perquai divergeschan la via europeana e la svizra adina dapli» (pp. 1–3). L'avdant da Winterthur fa endament «la cuntraversa areguard ils sgols d'arriv a l'eroport da Kloten (...). Il patg da SEE cuntogna in

R. Friedrich: «L'UE s'interessa adina pli pauc per la Svizra. MAD

scumond general da discriminaziun (art. 4); sche la Svizra avess acceptà lez contract, na pudess la Germania mai dictar las restricziuns da traffic aviatic uss en vigor» (p. 3). Friedrich giavischa la ratificaziun dals segunds patgs bilaterals cun l'UE, suttascrits ils 26 d'october 2004, perquai ch'«i na dat nagina autra schliaziun» (p. 3); dentant è l'persvas che lez «segunds bilaterals» sajan er ils davos: «L'UE s'interessa adina pli pauc per la Svizra. Nus essan vegnids in problem da terz rang; tar ils 25 commembers chat-tainsa anc pli pauc enclertg per giavischs speziels (...). Gist ils commembers novs han stuì far sacrificis relevants per cuntanscher il nivel pretais da l'UE. I na vegnan segir betg a conceder a la Svizra cundiziuns meglieras che quellas ch'els sez han survegnì» (p. 4).

«Amez l'UE»

L'autur fa endament l'istorgia da l'UE: «Dapi l'entschatta ha'la in aspect surtut politic. En l'Europa dal vest ha'la plaun a plaun stgaffi in urden da dretg e pasch che ha mitigà il fatal naziunalissem e cunzunt surmuntà la «vegliandra inamicizia» tranter la Frantscha e Germania. Ins sto mo cumparegliar l'Europa dals onns trenta cun quella d'oz per vesair l'immens meglierament (...). L'admissiun da diesch commembers novs sin chalanda matg 2004 ha cuntinuà lez process, fashend in pass significativ (...). Set dals diesch commembers novs appartegnevan sfurzadamain al bloc da l'ost anc avant quindesch onns; ussa, grazia a l'UE, poni puspè libramain prender la piazza ch'i meritan grazia a lur istorgia e cultura» (p. 5). Quai augmenta anc nossa dependenza da l'UE: «Ses commembers circundeschan tuttafatg la Svizra; lezza è economicamain entretschada fitg stretgamain cun els dapi decennis (...). Gia en l'UE dals 15

gievan passa 60 % da nossas exportaziuns; da lez 15 gnivan var 80 % da noss imports (...). En cas da crisa internaziunala che perturbass l'arriv d'exportaziuns per nus vitalas, sco il petroli dal Proxim Orient, fissan nus dependents da l'UE (...). Ma ses schlargiament stauscha la Svizra tuttafatg a l'ur (...). Segir ha l'Europa in avegnir era senza la Svizra, ma la Svizra n'ha negin avegnir senza l'Europa. L'UE, sco mintga ovra umana, ha ses problems e sias mendas; dentant vegni imperativamain necessari per la Svizra d'aderir a termin mesaun a l'UE (...). Quai vegn a duvra onns ed onns per preparativas da politica interna e tractativas cun l'UE. Plinavant lavura il temp encunter nus, damai ch'ìl svilup da l'UE schlargia mintga di il foss ch'ins sto ina giada superar. Perquai n'èsi tuttina betg memia baud per sa profundar manidlamain cun l'adesiun e las dumondas connexas. Passà è il temp cumadaivel nua ch'ins saveva suspender ils problems e taschentar cun plets bunmartgads. Nus essan en ina situaziun delicata da sforz, tranter retegnientschas da politica interna e necessitads da politica exteriura. Quai pretenda vasts orizzonts ed ina renunzia ad anteriurs musters da pensar (...). Da l'autra vart essan nus colliads cun ils stadis da l'UE e cunzunt ils pajais limitrofs, e quai economicamain, ma er istoricamain e culturalmain. Nus professain las medemas valurs fundamentalas, la democrazia, il stadi da dretg, ils dretgs umans, il bainstar e la cumpensaziun sociala. Nus profitain da la segirtad e stabilitad en ils pajais da l'UE» (pp. 6–8).

«La situaziun nova per la politica da segirtad»

Friedrich cuntinescha: «Er areguard la politica da segirtad è la situaziun dal pajais tuttafatg sa midada (...). Durant decennis dominava la smanatscha che vegniva da l'ost; uss è la crudada davent (...). Nus ans chattain en in spazi da pasch, segirà da l'Organisaziun da patg da l'Atlantic nord (OPAN) e da l'UE, e lez cumpiglia bunamain tut l'Europa. En avril 2004 ha l'OPAN beneventà commembras novas, numnadamain la Lituania, Lettonia e l'Estonia, sco era la Slovacchia, Slovenia, Rumenia e Bulgaria (...). Er en lez regard hai dà ina midada istorica (...). Ma la stabilitad na dominescha tuttina betg dapertut. En la Peninsla balcanica datti anc adina gnies da conflicts che pudessan vegnir pli critics [cunzunt la Bosnia-Ercegovina, il Cosovo e Montenegro, G. S.-C.]. Il Proxim Orient è in vulcan, igl è mal giuditgar il svilup en Russia, a la riva sid dal Mar mediterranean resta la situaziun labila» (pp. 8–9).

«La cooperaziun internaziunala»

L'autur examinescha lura las consequenzas per la Svizra: «Ins sa insumma excluder ina guerra aifer l'Europa; en cas d'attatga nà d'insanua ordaifer, stuess ins defender la Svizra mo en in'allianza (...). Er il schef da l'armada, cumandant da corp Christoph Keckeis, manegia ch'ìl temp da las grondas battagliais da chars armads saja a fin (...). Tranter l'aviazion militara e l'armada datti in dischequiber; nus avain memia bler sin terra e memia pauc en l'aria. Tuttas accziuns militaras dals davos onns cumprovan ch'ì sa dar conflicts cunzunt en l'aria, nua ch'ìl temp d'alarm è il pli curt. Ins po fitg svelt duvra avius sin distanzas grondas (...). Perquai duainsa rinforzar nossa aviazion militara, tant pli ch'era nossa defensiun cunter avius è insufficienta. En tschels pajais europeans va il svilup (...) vers unitads pli pitschnas, ordvart mobilas e pussantas, e vers fermas forzas aviaticas. Las accziuns internaziunales ed operaziuns da mantegniment da la pasch vegnan pli impurtantas che la defensiun naziunala tradiziunala (...). Ins po cumparegliar las dimensiuns da noss pajais cun quellas da Svezia; questa, sco la Svizra, n'è betg membra da l'OPAN. Era la Svezia dat la prioritad a la participaziun ad operaziuns internaziunales da pasch. En lez connex datti in project cuminaivel svedais e finlandais, en il rom da l'UE, d'ina gruppa da cumbat ch'ins possia duvra sin stgalim internaziunal (...). Cumandant da corp Keckeis ha declerà en in referat ch'ins duaja renconuscher ch'ins defendia la Svizra l'emprim en la Peninsla balcanica ('NZZ' dals 5 da november 2004) (...). Dacurt ha'ì ditg cleramain ch'ìl temp da la defensiun autonoma saja a fin era per la Svizra ('NZZ am Sonntag' dals 4 da schaner 2004) (...). Quai ch'ins na sa pli far sul sulet, ston ins prender a mauns ensemen cun auters (...). A pli lunga vista vegn ins a pudair defender la Svizra cun efficazia mo en il rom d'in'allianza europeana. Quai constat gia areguard la defensiun dal spazi d'aria e quella cunter rachettas» (pp. 10-12). L'anteriu cusseglier federal concluda: «En quest regard vegnan musters da pensar antiquads e tradiziuns famigliaras chadainas ch'ans impedeschan da far quai ch'ins sto far. La politica è l'art da pussibilitar quai che fa basegn» (p. 12).

* Rudolf Friedrich, *Das Notwendige möglich machen. Keine Zukunft ohne Europa. Separatord: Jürg Altwegg (ed.), «Helvetia im Außen-dienst. Was Schweizer in der Welt bewegen.» Turitg (Nagel & Kimche) 2004.*